

Verslag online Kennissessie Auteursrecht 12 november 2020

De digitaal-erfgoed-coaches hebben weer de handen ineengeslagen en een tweede online kennissessie over auteursrecht voor erfgoedorganisaties georganiseerd. Dit verslag geeft een beknopte weergave hiervan. De sessie is ook terug te kijken op het [YouTube-kanaal](#) van het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Verslag: Nynke Kuipers, Museumfederatie Fryslân, en Marianne de Rijke, Landschap Erfgoed Utrecht

Host Mieke Heurneman, digitaal-erfgoed-coach bij Landschap Erfgoed Utrecht, ontving digitaal twee gastsprekers: Maarten Zeinstra van [IP Squared](#), specialist informatiemanagement bij het Noord-Hollands Archief en voorzitter van Open Nederland en Creative Commons Nederland. En Roosje Keijser, coördinator team beschrijven & verwerven en vakspecialist verwerven particuliere archieven bij [Het Utrechts Archief](#). Het Utrechts Archief heeft het eigen archiefbeheer met betrekking tot auteursrechten grondig aangepakt. Hierdoor kan nu onder meer 75% van de fotocollectie online getoond worden, zonder risico op auteursrechtelijke claims.

Onder het kopje 'Bronnen en leesverwijzingen' is handige achtergrondinformatie opgenomen, waaronder [documentatie](#) over auteursrechten die Het Utrechts Archief ter beschikking heeft gesteld. Ook vind je hier de powerpointpresentatie waarin antwoord wordt gegeven op de behandelde cases.

Hoe zat het ook alweer: De basisprincipes van het auteursrecht

De regels in het kort op een rij:

- Auteursrecht beschermt de intellectuele creatie van de maker
 - Feiten zijn geen intellectuele creaties
 - Ideeën zijn geen intellectuele creaties
- Er is geen registratie nodig om auteursrecht te krijgen
- Het auteursrecht duurt doorgaans tot 70 jaar na de dood van de maker
 - Persoon: tel 70 jaar op bij de sterfdatum van de laatst levende maker. Vanaf de 1 januari die daarop volgt is de creatie in de meeste gevallen rechtenvrij.
 - Bedrijf: 70 jaar na maken is de creatie rechtenvrij.
- Auteursrecht is een uitsluitend recht
 - Je kan anderen uitsluiten tot het doen van bepaalde handelingen
 - Deze rechten zijn:
 - Reproductie - > verdere verspreiding
 - Eerste openbaarmaking
- Auteursrecht is deels overdraagbaar
- Een werk kan meerdere rechthebbenden hebben
- De economische rechten (reproductie) en persoonlijkheidsrechten (maker, naamsvermelding maker) moeten specifiek overgedragen worden aan erven, anders gelden deze persoonlijkheidsrechten na de dood van de maker niet meer.
- Als de duur van het auteursrecht komt te vervallen, behoort een werk tot het zogenaamde publieke domein. Dan kan het online gezet worden. Bij alles waar dit niet het geval is, is toestemming nodig.
- Als een werk nooit gepubliceerd is geweest en na de 70 jaar wordt het alsnog voor het eerst gepubliceerd, dan verkrijgt de uitgever 25 jaar auteursrecht na deze eerste publicatie.

Aanpak auteursrechten fotocollectie van Het Utrechts Archief

Uitgangspunt voor het beleid van Het Utrechts Archief (HUA) is om geen risico te nemen.

Desondanks kan HUA 75% van de fotocollectie online presenteren en downloadbaar aanbieden. De sleutel tot dit succes is het 'stoplichtmodel' waarin de beleidslijnen zijn vertaald naar de praktijk.

Het Utrechts Archief krijgt veel fotocollecties aangeboden met de boodschap: 'doe er maar iets leuks mee'. Maar daarmee is nog niet vastgelegd wat daadwerkelijk met het beeldmateriaal gedaan mag worden. Bovendien is de schenker vaak niet de auteursrechthebbende. Je kunt er dan dus niets mee zonder risico te lopen.

De Auteurswet is helder, maar hoe pak je dat nu aan in de praktijk? Zorg allereerst voor een beleidsstuk zodat je de kaders al gezamenlijk hebt bepaald. Daarnaast is goed databeheer nodig om inzicht te krijgen in wat je in huis hebt. Zorg ten minste dat je in de database de vervaardigers en schenkers hebt ingevoerd. In de loop van het traject leg je ook de afspraken die je maakt over het auteursrecht vast in de database.

Om te beginnen heeft HUA alle vervaardigers aangeschreven van wie 50 foto's of meer in de collectie zitten. Met hen zijn afspraken gemaakt over gebruik, online publicatie en downloadbaar aanbieden van de foto's door HUA. Deze afspraken zijn vastgelegd in een overeenkomst die door beide partijen is ondertekend. Deze tweezijdige overeenkomst is voor HUA een voorwaarde om de foto's te publiceren. Ontbreekt de overeenkomst, dan worden foto's niet gepubliceerd, hoe jammer dat soms

ook is. HUA publiceert daarom ook geen zogenaamde '[verweesde werken](#)', omdat hier risico's aan kleven. Deze heldere beleidslijn levert dus beperkingen op, maar het biedt wel duidelijkheid tijdens het proces.

HUA hanteert het zogenaamde 'stoplichtmodel' ([zie het document 'Toelichting hantering auteursrechten'](#)). Het percentage geeft aan welk deel van de collectie van HUA het betreft.

Groen: downloadbaar en tonen (75%)

Oranje: wel tonen, niet downloaden (7%)

Rood: alleen tonen op studiezaal HUA of licentie onbekend (werkvoorraad) (18%)

Tips

- Vermeld in de overeenkomst waarin je afspraken maakt over toestemming om auteursrechtelijk beschermd werk te publiceren, géén specifieke bestandsformaten en dpi-waarden. Gebruik de algemene term 'best beschikbare kwaliteit' zodat je overeenkomst niet veroudert.
- Leg in ieder geval de volgende gegevens in zo'n overeenkomst vast: auteursrechthebbende met contactgegevens, datum waarop het auteursrecht verloopt, verwijzing naar de te gebruiken [Creative Commons-licentie](#). Zorg ook dat de getekende overeenkomsten goed worden bewaard, en dat deze gekoppeld zijn aan de betreffende objecten in uw collectieregistratiesysteem.
- Benoem het materiaal zo algemeen mogelijk (bijvoorbeeld: 'het beeldmateriaal van...' i.p.v. '12 dia's van...'). Bij een algemene bewoording kan ook materiaal met dezelfde rechthebbende dat je later verwerft onder de overeenkomst vallen.
- Neem een vrijwaringsbepaling op in de overeenkomst: als je te maken hebt met erfgenamen, sluit dan met een van hen de overeenkomst en neem hierin op dat deze tekent namens alle erven. Het risico dat een van de andere erven later bezwaar maakt, ligt dan bij de ondertekenaar/de erven en niet bij jou als organisatie.
- Houd de volgende termen goed uit elkaar: eigenaar – vervaardiger – auteursrechthebbende. De eigenaar is niet vanzelfsprekend ook de auteursrechthebbende, en vice versa.
- Zorg voor een heldere lijn in je organisatie: accepteer je risico's of niet? Goede afspraken geven rust in de organisatie en een heldere lijn in de besluitvorming.
- Materiaal van overheidsinstellingen is vrij van rechten (bijvoorbeeld de foto's van de voormalige Rijksdienst Monumentenzorg – nu Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Bronnen en leesverwijzingen

[Op YouTube](#) is de kennissessie terug te kijken.

[Documenten van Het Utrechts Archief](#) met onder meer:

- de PowerPointpresentatie van de kennissessie, hierin staan ook de antwoorden op de cases met tips
- Artikel van Utrechts Archief in het Archievenblad van november 2018.

Meer informatie:

Netwerk Digitaal Erfgoed

- [De eerste kennissessie en de FAQ](#)
- [overzicht van artikelen](#)

KIA (Kennisnetwerk Informatie en Archief)

- [overzicht van artikelen](#)

KVAN/BRAIN (brancheorganisatie voor archivariissen en archiefinstellingen)

- [actuele berichten](#)

Digitaal Erfgoed Nederland

- [snelcursus](#)
- [aan de slag met auteursrechten](#)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

- [vraag en antwoord](#)

2. Groepsfoto's: klassenfoto uit 1956

De foto is niet rechtenvrij.

Deze toets is tweeledig. Eerst vragen we ons af wie de vervaardiger is. Als deze bekend is, kan toestemming gevraagd worden (tenzij deze persoon zijn/haar recht overgedragen heeft). Er kan geen toestemming gevraagd worden wanneer deze onbekend is.

Vervolgens gaan we na of het auteursrecht verlopen is omdat het om een anoniem werk betreft. Hiervoor moet een werk meer dan 70 jaar geleden gepubliceerd zijn, of als het niet gepubliceerd is, meer dan 70 jaar geleden gemaakt zijn. Dat is bij de klassenfoto nog niet het geval; het werk is dus nog niet vrij van rechten.

Hoe de fotograaf te achterhalen? Wellicht door kennis van de lokale geschiedenis te hebben of mensen te zoeken die deze kennis hebben. Is die kennis er niet, dan wordt het lastig om te achterhalen wie de vervaardiger is.

Naast de vraag over auteursrecht speelt bij deze foto ook nog de vraag over het portretrecht. Als we ervan uitgaan dat het werk rechtmatig gepubliceerd is, dan is dat recht al vervallen. Bij een portret in opdracht mag de geportretteerde voor een eerste openbaarmaking bezwaar maken. Nabestaanden kunnen dat doen tot tien jaar na het overlijden van de geportretteerde.

Is een portret niet in opdracht gemaakt, maar betreft het bijvoorbeeld een straatfoto, dan kan een persoon bezwaar maken tegen publicatie als er sprake is van een redelijk belang.

Tip: Zit de foto misschien ook in een andere collectie? Wellicht is via die route meer informatie te achterhalen.

Tip: Zorg er bij verwerving voor dat er zoveel mogelijk informatie opgehaald wordt.

3. Houten beeld 'De Urker visserman'

Ook voor beeldende kunst geldt de termijn van het auteursrecht. Vervaardiger Noorda is meer dan zeventig jaar geleden overleden. Het werk blijkt geen werk te zijn van meerdere auteurs. Dus dit voorwerp valt in het publieke domein. Je mag dit werk fotograferen, 3D-scannen, verveelvoudigen, enzovoort, zonder dat daarvoor de erven van de maker hoeven te worden geraadpleegd.

Let wel op: foto's van 3D-objecten hebben een additioneel auteursrecht. Als de fotograaf uit creativiteit iets heeft toegevoegd (bijvoorbeeld door het beeld vanuit een bepaalde hoek te fotograferen), dan heeft hij ook een onafhankelijk auteursrecht. Zorg dus dat degene die je collectie fotografeert zijn rechten overdraagt aan de organisatie als hij daar niet in dienst is.

Als de wettelijke termijn van het auteursrecht nog niet is verlopen, mogen familieleden de rechten van de maker na diens overlijden overdragen bij een schenking. Auteursrecht is een verhandelbaar recht.

Tip: Zorg voor goede getekende overeenkomsten met alle erfgenamen of een heldere vrijwaring.

4. Digitaal versus gedrukt publiceren

De wetgeving is hier niet anders voor: publiceren is publiceren, dus toestemming is toestemming. Wat verandert er als je eerder uitgegeven publicaties digitaal publiceert?

- De rechten zijn destijds geregeld voor de gedrukte versie.
- Het is niet te doen om alle rechthebbenden (voor zover bekend) te benaderen of zij ook akkoord gaan met digitale publicatie.

Tip: Zorg dat je afspraken niet zo specifiek zijn, dan kan je er meer mee. Als alleen is afgesproken dat het werk in een tijdschrift mag worden gepubliceerd, dan mag er verder niets.

Tip: Ga niet te veel op de stoel van de gebruiker zitten: als instelling heb je een rol en verantwoordelijkheid en vanuit die rol maak je een overeenkomst met auteursrechthebbenden.

Tip: Kijk goed of je de rechten hebt om iets op een andere plek te kunnen tonen.

5. Gebruiksvoorwerpen en huisvlijt

Ja, hier rusten rechten op. De drempel van het auteursrecht is dat het een intellectuele creatie van de maker betreft. Het werk van vervaardiger Zweed is zeker. Omdat deze maker in 1984 is overleden, komen zijn werken pas in 2055 in het publieke domein. Het werk is dus nog auteursrechtelijk beschermd.

6. (YouTube-)filmpjes

Je mag altijd een YouTube-filmpje op je website zetten. YouTube regelt daar de rechten voor. YouTube kan eventueel het embedden onmogelijk maken. (Embedden is het insluiten van content om het op een andere webpagina te kunnen plaatsen. Bijvoorbeeld een video op jouw website tonen. Je sluit dus een stukje van een ander in op jouw website, zonder dat de content verdwijnt bij de rechtmatige eigenaar.)

Je mag echter niet zomaar *stills* (stopgezet, bewegend beeld) uit een YouTube-filmpje als foto overnemen. Daarvoor moet je de rechten regelen met de rechthebbenden. Dat kunnen zijn: regisseur, scenarioschrijver, schrijver van dialogen, componist et cetera. In principe moet toestemming van de producent voldoende zijn.

Wat is de juridische waarde van een disclaimer?

Een disclaimer heeft weinig juridische waarde. Het is een eenzijdige verklaring. Dat is over het algemeen niet voldoende om aansprakelijkheid te beperken, want daar is een overeenkomst voor nodig. Een disclaimer is geen afspraak of overeenkomst. Niemand is ermee akkoord gegaan. Het is dan ook niet mogelijk om je aansprakelijkheid uit te sluiten of te beperken door middel van een disclaimer. Het plaatsen van een disclaimer op een website is ook niet verplicht: het staat website-eigenaren vrij om wel of geen disclaimer te gebruiken. [bron: <https://www.das.nl/ondernemer/overeenkomsten-en-contracten/disclaimer>]